

بررسی نقض حقوق جنگ

در مخاصمات مسلحانه بشر دوستانه بین اوکراین و روسیه

(تاریخ دریافت ۱۴۰۱/۰۵/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۹/۱۸)

شراره زبردست

چکیده

حدود چندین سال پیش از جنگ‌های جهانی می‌گذرد اما آن‌چنان که پیداست دوباره چهره‌ی کریمه این جنگ این بار در کشور اوکراین سایه انداخته است. تصویر وحشتناکی از نقض حقوق بشر و جنایت علیه بشریت را ترسیم کرده و یک تراژدی غم‌بار و به خاک و خون کشیدن غیر نظامیان و کودکان و زنانی که قربانی این جنگ‌ها هستند و آنان کسانی هستند که قربانی سیاست‌ورزی‌های مرسوم اصحاب قدرت می‌شوند و این وجدان انسان مدارانه جهان را کشته است. بی‌شک اولین قربانیان در این جنگ، انسان‌ها هستند که به‌خاطر سیاست‌ها و عطش بی‌پایان حاکمان و سردمداران برای قدرت‌نمایی، با تجاوز نظامی به خاک کشوری دیگر و همچنین با توسل به جنایاتی مثل نسل‌کشی و...، اصولی از قبیل اصل استقلال سیاسی و تمامیت ارضی و حق حاکمیت را نقض می‌نمایند. از آن‌جایی که کلیه‌ی اعضای خانواده‌ی بشری دارای حقوق یکسان، برابر و انتقال‌ناپذیری هستند و این حقوق بر اساس اصول بنیادین حقوق بشر بنا شده که در صورت شناسایی و اجرای کامل، صلح، آزادی و عدالت را در جهان خواهیم دید؛ ولی عدم شناسایی و پای‌بند نبودن به این حقوق، منتهی به اعمال وحشیانه‌ای گردیده است که روح بشریت را به عصیان وا داشته است؛ این امر باعث شده تا ظهور دنیایی که در آن افراد بشر در بیان عقیده آزاد بوده و از ترس و فقر، فارغ باشند، به‌عنوان بالاترین آمال و آرمان بشر شناخته شده است و اساساً باید حقوق انسانی را اجرا نمود تا بشر به‌عنوان آخرین علاج، مجبور به قیام بر ضد ظلم و فشار نگردد و اساساً لازم است توسعه روابط بین‌الملل مورد تشویق قرار بگیرند. هدف این است که صلح و امنیت بین‌المللی به جهانیان باز گردد؛ همچنین در سازمان ملل متحد و اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری در صدد آن هستند که کشورها،

مسئولیت اعمال متخلفانه خودشان را بر عهده بگیرند و دولتی که مسئول ارتکاب اعمال متخلفانه بین‌المللی است، ملزم به جبران خسارت شود؛ زیرا امروزه حقوق بین‌الملل، به نسل دوم حقوق بشر؛ یعنی انسان‌ها که عضوی از جهان هستی می‌باشند، اهمیت فراوانی داده است؛ اما با این وجود بسیاری از کشورها هنوز در حال جنگ با یک‌دیگر بر سر منافع خود می‌باشند اما سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی دادگستری، صلح و امنیت بین‌المللی را به جهان باز می‌گردانند؛ و گرنه به قول انیشتن: «اگر جنگ جهانی سوم رخ دهد، بی‌شک با بمب اتم خواهد بود و جنگ جهانی چهارم با چوب و چماق خواهد بود».

واژگان کلیدی: جنگ، مخاصمات مسلحانه، حقوق بین‌الملل، حقوق بشر دوستانه، اکرین، روسیه

مقدمه

حدوداً نزدیک به یک قرن از پایان جنگ و فروپاشی نظام دو قطبی بحران اوکراین در سال ۲۰۱۴ گذشته است و نشانه‌ای از بازگشت را برای ما به وضوح نمایان می‌نماید. این کشمکش‌های داخلی کشور اوکراین و سرنگونی دولت متمایل به دولت روسیه موجب رویارویی دولت‌های غربی شد؛ مخصوصاً دولت روسیه با جداسازی کریمه و الحاق آن به مسکو که اهمیت کاربردی و استراتژیک برای آن دارد؛ در مقابل دولت‌های غربی در برابر این الحاق سکوت نمی‌کنند؛ به عبارتی با الحاق کریمه به خاک روسیه کشمکش‌های داخلی کشور اوکراین نیز به اوج رسید. با این که جنگ بر خلاف حقوق بشر و ناقض صلح و امنیت بین‌المللی می‌باشد و یک وضعیت فوق‌العاده استثنایی در برابر صلح است؛ اما با این وجود، جنگی میان اوکراین و روسیه شکل گرفت و در ارتباط با این جنگ، بیشترین افراد آسیب‌دیده را می‌توان غیرنظامیان، زنان و کودکان نامید و به نوعی، کشور روسیه، جرم نسل‌کشی یا همان ژنوساید و تجاوز نظامی را انجام داد؛ هم‌چنین شارل دوفیش در کتاب خود نیز بیان نموده است: «تک تک کشورها در جامعه بین‌المللی دارای مسئولیت هستند.» و طبق این تعریف می‌توان این گونه بیان نمود که کشور روسیه دارای مسئولیت بین‌المللی می‌باشد و طبق منشور سازمان

ملل متحد، ما مردم ملل متحد با تصمیم به محفوظ داشتن نسل‌های آینده از بلای جنگ که دوبار در مدت یک عمر انسانی افراد بشر را دچار مصیبت‌های غیر قابل تصور، نموده و با اعلام مجدد پابندی خود به حقوق بنیادی بشر و به حیثیت ارزش شخصیت انسانی و به تساوی حقوق مرد و زن و هم‌چنین بین ملت‌ها اعم از کوچک و بزرگ و ایجاد شرایط لازم برای حفظ عدالت و احترام الزامات ناشی از عهدنامه‌ها و سایر منابع حقوق بین‌الملل و کمک به ترقی اجتماعی و شرایط زندگی بهتر با آزادی بیشتر می‌باشیم.

بخش اول: بررسی و تحلیل شرایط ژئوپلیتیک روسیه

با وجود این که یکی از مؤلفه‌های قدرت ملی، وسعت سرزمینی هر دولت می‌باشد؛ با این وجود گستردگی کشور روسیه و توصیف آن چندان کار راحتی نمی‌باشد؛ زیرا وسعت کشور روسیه از شرق اروپا تا شمال آسیا گسترش یافته و از نظر تاریخ و فرهنگ، پیوندهای محکمی بین آنان می‌باشد. ولی تا حدودی از نظر فرهنگ تاریخ اروپا و تاریخ روسیه با یک‌دیگر دارای تفاوت‌هایی می‌باشند که این تفاوت، در قرن بیستم آشکار می‌شود و در همین قرن دولت روسیه و دولت امریکا را می‌توان رقیب هم نامید. بزرگترین توده خشکی منطقه‌ای که ما بین تنگه جبل الطارق تا شبه جزیره کامچاتکا در کنار اقیانوس آرام که هر دو قاره آسیا و اروپا و هم‌چنین مناطق خاورمیانه آفریقا را دربر گرفته، متعلق به کشور روسیه می‌باشد، که نام آن را اوراسیا گذاشتند؛ البته بعد از جنگ جهانی و با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، پانزده کشور استقلال خود را اعلام نمودند. وسعت روسیه را می‌توان برابر با هفده میلیون کیلومتر مربع و جمعیت آن را برابر با صد و چهل و پنج میلیون نفر که حدوداً هشتاد و پنج درصد آنان نژاد روس را دارا هستند؛ اما در مقابل بیست و دو درصد از جمعیت پنجاه و دو میلیونی را در کشور اوکراین روس‌ها تشکیل دادند؛ اما در کشور روسیه نیز این نکته حائز اهمیت می‌باشد که هشتاد و نه منطقه آن دارای جمهوری خودمختار می‌باشند که سکنه آنان در غرب کوه‌های اورال زندگی می‌کنند.

بخش دوم: جغرافیای طبیعی و اوضاع اقلیمی

روسیه دارای پنج منطقه می‌باشد که از نظر وضعیت زمین‌ها دارای پستی و بلندی‌هایی است که این وضعیت از لحاظ جنگی کمکی برای دولت روسیه است؛ مخصوصاً مرزهای غربی و

کوه‌های اورال که به‌عنوان مرز طبیعی و هم‌چنین منطقه کوهستانی اورال که از سمت شمال به جنوب ادامه یافته‌است و این منطقه به خاطر داشتن منابع عظیمی هم‌چون نفت و گاز و مواد معدنی که بعضاً کمیاب هستند، اهمیت مهم و استراتژیکی را به دنبال دارد و به نوعی می‌توان این مناطق را ثروت عظیم روسیه نام‌گذاری نمود که میزان این ذخایر نفت آن، با توجه به اطلاعات بدست آمده، بیش از هفتاد و چهار میلیارد بشکه که تا سال ۲۰۲۵ به صد و شانزده میلیارد خواهد رسید و اگر این اتفاق بیفتد، روسیه از نظر منابع گاز، دارای مقام اول جهان خواهد شد و به نوعی تأمین‌کننده گاز مصرفی کشورهای اروپایی خواهد بود.

بخش سوم: جغرافیای سیاسی و مرزها

با وجود این که دولت روسیه دارای شصت هزار کیلومتر مرز آبی می‌باشد؛ اما از نظر خشکی دارای مقام اول در جهان می‌باشد. اما آن موردی که به وضوح آشکار است، اختلاف در مورد مرزها می‌باشد و علاوه‌بر این که دولت روسیه و دولت ایالات متحده آمریکا با یک‌دیگر رقیب می‌باشند، دارای طویل‌ترین مرز دریایی جهان که حدوداً پنج هزار کیلومتر است و طبق قرارداد تحدید حدود مرز دریایی ما بین روسیه و آمریکا که در سال ۱۹۹۰ امضا شد، ایالات متحده آن را تصویب نمود؛ اما با این که روسیه از آن پیروی می‌کند اما معتقد می‌باشد که این تحدید حدود مغایر با منافع ماهی‌گیری آن کشور می‌باشد و هم‌چنین یکسال بعد از انعقاد قرارداد با ایالات متحده در سال ۱۹۹۱ برای تحدید حدود قسمت شرقی مرز خود با دولت چین که به طول چهار هزار و دویست کیلومتر است، موافقت نمود که دو منطقه آنان را رود ارگون جزیره بولیشوی و رود آمو جزایر چولشوی و سوریسکی و تاراباروف به توافق نرسیدند؛ ولی با کشور همسایه و مجاور خود، اوکراین، به توافق نرسیدند ولی از آنجایی که دریای سیاه و شبه جزیره کریمه برای مسکو که بتواند قدرتی که قبل از جنگ داشت و بازگردانی اتحاد جماهیر شوروی بدست آورد، از حیث منطقه‌ای برای آن حائز اهمیت می‌باشد. پس می‌توان بیان نمود که نه تنها برای دولت روسیه، بلکه برای ایالات متحده و هم‌چنین اروپا نیز، این محدوده‌ی جغرافیایی، اهمیت استراتژیک دارد. همان‌طور که زیبگینو برژینسکی مشاور اسبق امنیت ملی آمریکا در سال ۱۹۹۷ در کتابی با عنوان شطرنج بزرگ آورده است که: «بدون حضور اوکراین، همه تلاش‌های مسکو برای بازسازی نفوذ خود در قلمرو سابق اتحاد جماهیر

شوروی، شکست خواهد خورد و ایالات متحده نیز زمانی خواهد توانست جایگاه خود را به عنوان ابر قدرت جهان تثبیت کند که بتواند مانع ظهور ابر قدرتی دیگر در منطقه اورآسیا شود؛ بنابراین روسیه به عنوان بازیگر اصلی نمی خواهد حوزه اقتدار خود را در آینده در این کشور از دست بدهد. به خصوص روسیه تلاش می کند تا با ضمیمه کردن دو استان شرقی اوکراین "دونتسک و لوهانسک" که هم مرز روسیه هستند را از آن خود کنند تا جهت عضویت اوکراین در سازمان پیمان اتلانتیک شمالی (ناتو) ممانعت به عمل بیاورد؛ چون با عضویت اوکراین در ناتو این دو استان نقش همان اوکراین گذشته را در برابر غرب ایفا می نماید.

بخش چهارم: جغرافیای انسانی

جمعیت روسیه دارای دو خصوصیت مهم است، اول از همه این که در این سال های اخیر رشد جمعیت آن منفی بوده است؛ یعنی رشد نرخ سی و هفت درصد است که به این مفهوم است که کاهش حدوداً هفتصد هزار نفر در جمعیت این کشور در هر سال می باشد و دومین خصوصیت آن این می باشد که افراد زیر بیست سال در این کشور بسیار کم است و این نشان دهنده این امر است که بیشتر افراد این کشور، مسن می باشند و هم چنین روسیه دارای ۱۰۶۷ شهر اصلی را دارا هست که حدود یازده هزار شهر آن بیش از یک میلیون جمعیت دارد و بزرگترین آن ها مسکو - سن پترزبورگ - نیژنی - نووگرو - نووسیرگ - ویکاترینبورگ است ولی از آن طرف دومین جمهوری بزرگ در میان جامعه کشورهای مستقل مشترک منافع اوکراین قلمداد می شود که بیست دو درصد از جمعیت آن را دولت تبار روس تشکیل می دهند و بیشتر از ده میلیون اوکراینی نیز روس بوده اند و با این تفاسیر می توان بیان کرد که حتی اگر جنگ زمینی میان این کشورها رخ دهد، ممکن است از بابت نیروی زمینی به مشکلی برخورد کنند.

بخش پنجم: جنایت جنگی و حقوق مخاصمات مسلحانه

جنگ با این که تعریفی دقیقی از این اصطلاح تا کنون نشده است به آن حقوق مخاصمات مسلحانه میان دو یا چند کشور که به وسیله نیروهای مسلح با هم در حال جنگ هستند و باعث نقض صلح و امنیت بین المللی و حقوق بشر دوستانه می باشد و در مقابل آن صلح است؛ این را

می‌توان بزرگترین آمال و آرمان بشریت دانست که مجمع عمومی سازمان ملل متحد اعلامیه حق مردم در برخورداری از صلح را در سال ۱۹۸۴ تصویب کرد. جهان برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی نسبت به این جنایت جنگی هم از نظر قراردادی و هم از نظر عرفی برای رسیدگی به این نوع از جنایت‌ها کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو مصوب ۱۹۴۹ و پروتکل الحاقی ۱۹۷۷ است که براساس ماده ۴۹ این کنوانسیون: «دولت معظم متعاقد تعهد می‌نمایند که کلیه اقدامات قضایی لازم را برای مجازات مرتکبین یا آمرین ارتکاب هر یک از تخلفات عمده، انجام دهند». در این پروتکل الحاقی که حمایت از غیر نظامیان و افراد حقوق بشر مخصوصاً کودکان و زنان مطرح شد، در طول جنگ‌هایی که تا کنون رخ داده است، مثل روآندوا که علاوه بر نسل‌کشی، جنایت تجاوز جنسی علیه زنان، بارداری اجباری، تن‌فروشی اجباری، عقیم‌سازی اجباری کودکان پسر و حتی به قتل رساندن بعضی از این کودکان، جنایت علیه بشریت را ترسیم نموده. در جنگ شکل گرفته بین اوکراین و روسیه چندین قطع‌نامه عام شورای امنیت را می‌توان بیان نمود: «قطع‌نامه ۱۸۸۸ سال ۲۰۰۹ و قطع‌نامه ۱۳۲۵ سال ۲۰۰۰ قطع‌نامه ۲۱۰۶ سال ۲۰۱۳ که این قطع‌نامه به طور خاص از حقوق زنان حمایت کرده است». همان‌طور که دولت‌ها مسئول اعمال مجرمانه خود هستند اشخاص نیز به بهانه داشتن قدرت، نمی‌توانند از مسئولیت شانه خالی کنند؛ پس آنان نیز باید مجازات اعمال خود را ببینند. همان‌طور که در ماده ۲۷ اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری بیان شده است، هیچ فردی نمی‌تواند به بهانه سِمَت، شانه از بار مسئولیت خالی کند. ممکن است دوباره شبیه روآندوا یا اوکراین و کشورهای دیگر پیش بیاید؛ بنابراین باید جلوی این گونه خشونت‌ها را نسبت به حقوق بشر علی‌الخصوص زنان، کودکان و غیر نظامیان گرفته شود.***و بر اساس ماده ۵۰ این کنوانسیون: «هر دولت متعاقد مکلف است کسانی را که متهم به ارتکاب یا امر به ارتکاب هر یک از تخلفات عمده باشند جستجو و آن‌ها را از هر ملیتی که باشند، تسلیم محاکم خود نمایند و همچنین می‌توانند در صورتی که مایل باشند آن‌ها را بر طبق شرایط مقرر در قوانین خود، برای دادرسی به یک کشور دیگر که علاقه‌مند به تعقیب آن‌ها باشند، تسلیم نمایند». ماده ۵۰ این کنوانسیون قرارداد دوم و ماده ۱۲۹ قرارداد سوم و ماده ۱۴۶ قرارداد چهارم در تعریف

جنایت جنگی به تکرار و عیناً بیان شده است. مهم‌ترین منابعی که در خصوص حقوق جنگ و حقوق مخاصمات مسلحانه که در کتاب دکتر ضیائی بیگدلی نیز بیان شده عبارت است از:

الف - عهدنامه چهارگانه ژنو مورخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹

ب - عهدنامه ژنو راجع به رفتار با اسیران جنگی

ج - عهدنامه ژنو راجع به حمایت از افراد غیر نظامی در زمان جنگ

در ارتباط با جنگ یا حقوق مخاصمات مسلحانه‌ای که ما بین کشور اوکراین و روسیه می‌باشد؛ تاکنون هیچ‌گونه حمایتی از افراد غیرنظامی مثل کودکان و زنان صورت نگرفته؛ آنچه که پیداست علاوه بر جرم تجاوز، جرم نسل کشی نیز رخ داده است و با توجه به ماده هشت اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری و هم‌چنین نقض فاحش کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو علی‌الخصوص ماده ۳ این کنوانسیون و نقض فاحش قوانین و عرف‌های قابل اجرا در حقوق مسلحانه، غیر بین‌المللی است؛ بنابراین با توجه به مواد بیان شده، کشور روسیه باید در مقابل اوکراین، مسئولیت را قبول کنند و درصدد جبران خسارت آن نیز برآید؛ همان‌طور که شارل دو فیشر در کتاب خود بیان می‌نماید: «تک‌تک کشورها در جامعه بین‌المللی مسئولیت را دارا هستند»؛ فلذا روسیه باید مسئولیت اعمال متخلفانه خود که ناقض حقوق بشر است را بپذیرد. روسیه با ترس از این که اوکراین به سازمان پیمان آتلانتیک شمالی دخالت در امور داخلی کشور اوکراین اصل استقلال سیاسی آن را نقض نموده؛ زیرا با پیوستن اوکراین به اتحادیه اروپا تمام منابعی که روسیه از اوکراین به‌دست می‌آورد به خطر خواهد افتاد و هم‌چنین هزینه‌های اعمال تحریم علیه آمریکا و اروپا از اوکراین تهیه می‌شود و با پیوستن اوکراین به ناتو، کشورهایی همچون فنلاند و... نیز به ناتو می‌پیوندند. به همین منظور با جدا کردن دو استان شرقی اوکراین به نام‌های «دونتسک و لوهانتسک» این دو استان نقش اوکراین قدیم را در صورت پیوستن اوکراین به ناتو ایفا می‌کنند؛ پس می‌توان یکی از علل جنگ بین اوکراین و روسیه را همین عامل معرفی کرد، یعنی: «طمع ورزی‌های حکمرانان برای افزودن قدرت سیاسی خود باشند». همان‌طور که در بند «ب» نیز آمده در طول جنگ با این که قوانینی در خصوص رفتار با اسرای جنگی چه جنگ زمینی و دریایی در اساسنامه دیوان داریم ولی با این حال نیز رعایت نمی‌شود؛ مثل سه کنوانسیون اول ژنو که در خصوص رفتار با اسرای جنگی

می‌باشد که در ماده سه آن به وضوح بیان می‌کند که در طول اسارت هرگونه لطمه یا صدمه زدن به حیات، یا زخم زدن و رفتار بی‌رحمانه، شکنجه و آزار و اذیت و از بین بردن حیثیت فرد انجام نشود؛ اما با این خصوصیات در کیس‌هایی از قبیل تادیب و بوسنی و هرزه‌گوین این جنایت‌ها به وضوح نمایان بودند و علاوه بر قابلیت انتساب به دولت اشخاصی که این گونه جنایت را اعمال می‌کنند باید مجازات اعمال خویش را ببینند.

بخش ششم: نگاهی به اقدامات تجاوزگرانه و دفاع مشروع در این راستا

اقدامات تجاوزگرانه کشور روسیه علیه اوکراین که بدون اعلان جنگ صورت گرفته است و در ماده ۲ و ۳ آن نیز تا کنون بیان داشته است که این اقدامات تجاوزگرانه عبارتند از:

۱. تهاجم یا حمله نیروهای مسلحانه کشور روسیه به کشور مجاور خود اوکراین
۲. اشغال اجباری تمام یا بخشی از دو استان دونتسک و لوهانتسک به ضمیمه خاک کشور روسیه

۳. بمباران یا کاربرد سلاح‌های که کشور روسیه تاکنون علیه اوکراین به کار گرفته است و طبق ماده ۴ قطعنامه شورای امنیت این اعمال تجاوز نظامی محسوب می‌شود و البته روسیه در دفاع خود بیان نمود که دفاع مشروع پیشگیرانه انجام داده است اما با توجه به بند ۲ و ۳ ماده‌ای که بیان شده است و هم چنین تعاریفی که با توجه به مواد بیان شده تا کنون این دفاع پیشگیرانه نخواهد بود.

زمانی که یک کشوری به قلمرو داخلی کشور دیگری حمله یا تجاوز می‌نماید کشور متقابل حق دفاع از سرزمین خود را دارد به عبارتی دفاع مشروع جز لاینکف قلمرو سرزمینی هر کشور می‌باشد دفاع مشروع در زمانی اطلاق می‌شود که کشوری که به قلمرو سرزمینی آن تجاوز شده است تا به فوریت جلوی یک حمله مسلحانه را به قلمرو سرزمینی خود با هر وسیله ممکن بگیرد و یا حتی متجاوز گر را سرکوب کند. طبق ماده ۲۱ طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل نیز در این خصوص تعریفی ارائه شده است؛ اما زمانی که اعمالی خلاف با تعهدات بین‌المللی توسط یک کشور یا یک سازمان بین‌المللی انجام شود، آن کشور یا سازمان بین‌المللی می‌تواند از خود دفاع مشروع انجام دهد ولی در اینجا هیچ‌گونه حمله مسلحانه‌ای به روسیه انجام نشده بود؛ اما اگر اوکراین عضو ناتو بود می‌توانستند از آن دفاع مشروع دسته

جمعی انجام دهند. مطابق ماده ۵۱، دفاع مشروع دسته جمعی که منشور از آن تعریف دقیقی ارائه نداده است؛ اگر کشوری به کشور دیگری حمله نماید و در مقابل از کشوری که به آن تجاوز شده است، چندین کشور از آن دفاع نمایند به آن دفاع مشروع دسته جمعی گویند. در خصوص آشکار ساختن مفهوم دفاع مشروع دسته جمعی، نماینده کلمبیا، در کنفرانس سانفرانسیسکو بیان کرد که اگر یک کشوری به یک کشور آمریکایی تجاوز یا حمله نظامی نمایند، تجاوز به تمام کشورهای آمریکایی محسوب می‌شود؛ به همین سبب، از آن‌جایی که اوکراین عضو ناتو نمی‌باشد، نمی‌تواند از مفاد ماده ۵۱ منشور ملل متحد بهره ببرد.

بخش هفتم: انتساب حمله و مسئولیت بین‌المللی

مسئولیت بین‌المللی به صورت جامع این‌گونه تعریف شده: «جبران خساراتی که ناشی از فعل یا ترک فعل است که به‌طور غیرمشروع و مخالف حقوق بین‌الملل عرفی یا معاهده‌ای بر تابعان حقوق بین‌الملل (کشورها یا سازمان‌های بین‌المللی) وارد می‌شود، اعم از این که این خسارات مادی باشد یا معنوی.» همان‌طور که در ماده ۲۷ منشور ملل متحد نیز بیان شده است: «به رقم پایداری هر یک از موجبات زایل کننده وصف متخلفانه عمل، اگر امکان اجرای تمام یا بخشی از تعهد وجود داشته‌باشد، باید آن تعهد اجرا گردد؛ به‌علاوه موضوع پرداخت غرامت بابت ضرر و زیان‌های مادی ناشی از اعمال مذکور پا برجاست.» باتوجه به تعریف بیان شده، روسیه عمل متخلفانه بین‌المللی که ناشی از فعل‌های متخلفانه‌ای چون تجاوز نظامی، توسل به زور و نسل‌کشی که تمام این‌ها ناقض حقوق بشر دوستانه و حقوق بین‌الملل هستند؛ به همین دلیل باید درصدد جبران چنین خساراتی بر بیاید؛ به‌عبارتی جنایات موضوع مواد ۵ و ۶ و ۸ مکرر اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری رخ داده است. بر همین اساس اوکراین بابت جنایت نسل‌کشی از روسیه با استناد به ماده ۶ اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری و کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو طرح دعوا نمود؛ با توجه به درخواست اوکراین دیوان بین‌المللی دادگستری نیز دستور موقتی در خصوص منع جنایت نسل‌کشی و الزام‌آور بودن آن صادر نمود؛ که در نهایت ۱۳ قاضی از ۱۵ قاضی رأی مثبت مبنی بر خاتمه فعالیت نظامی ارتش و همه نیروهای مسلح نامنظم تحت فرماندهی روسیه، صادر کردند. مطابق ماده ۳۱، بند ۱ و ۲ ماده

۱، بند ۴ ماده ۲ منشور ملل متحد و ماده ۱۰ میثاق جامعه ملل، دولت‌ها در صورت توسل به زور، ملزم به جبران خسارات وارده اعم از مادی و معنوی می‌باشند.

بخش هشتم: نگاهی اجمالی و کلی به منطقه پرواز ممنوع کشورها

در پرونده عراق، زمانی که در جنوب آن کشور درگیری شروع شد، دولت عراق درخواست منطقه پرواز ممنوع داد. اکنون کشور اوکراین هم با توجه به درگیری‌های به وجود آمده در داخل خاک خود، درخواست منطقه پرواز ممنوعه را نیز داده است. این نکته حائز اهمیت می‌باشد که مطابق ماده ۸۹ کنوانسیون ۷ دسامبر سال ۱۹۴۹ شیکاگو که بیان می‌دارد: «در زمان جنگ مقررات این کنوانسیون مانع آزادی عمل کشور متعاقد خواه در جنگ بوده و یا بی طرف باشد نخواهد گردید»؛ کشور اوکراین این درخواست منطقه پرواز ممنوعه را برای حفاظت از سرزمین خود خواستار بود که متأسفانه منجر به رد این درخواست توسط دبیر کل ناتو شد، که بیان می‌دارد این درخواست توسط اوکراین فقط باعث گسترده‌گی آتش این جنگ می‌باشد.

نتیجه گیری

حقوق بین‌الملل دارای ضوابط و قواعد متعددی می‌باشد که ارتکاب فعل ناشی از یک عمل متخلفانه بین‌المللی و انتساب این عمل به یک دولت بر اساس مقررات عرفی بین‌المللی یا قراردادهای بین‌المللی و کنوانسیون‌های متعددی را مطرح می‌سازد و زمانی که قواعد و ضوابط حقوق بین‌الملل بر اثر فعل یا ترک فعل دولت متخلف آن را انجام داده‌است؛ به عبارتی می‌توان بیان نمود که بین دولت زیان دیده و دولت مرتکب فعل متخلفانه رابطه‌ای از جنس جبران خسارت وارده مطرح است. در این راستا توجه خاصی به تمامی منابع حقوق بین‌الملل علی‌الخصوص اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری ماده ۵ و ۶ و ۸ مکرر که عبارتند از جرم تجاوز علیه امنیت و تمامیت ارضی استقلال یک کشور و جرم نسل کشی و هم چنین ماده یک منشور سازمان ملل متحد که به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی توجه خاصی دارد و در این میان ارتباط دیوان بین‌المللی دادگستری با فعل متخلفانه دولت و سران فرماندهان آن دارای اثر متقابلی نسبت به هم هستند و امروز نه تنها مسئولیت بین‌المللی یک دولت بلکه حتی رفتار سران و فرماندهان نظامی یک کشور نیز برای ما دارای اهمیت می‌باشد و بحث دفاع مشروعی

که اکنون میان این دو کشور در شورای امنیت مطرح است که این درجه کنترل می‌تواند بنا بر اوضاع و احوال هر کیس متغیر باشد در مواردی که ارتکاب اعمال باعث نقض شدید حقوق بین‌الملل می‌شود جنایتی هم چون جرم تجاوز و جرم علیه بشریت یا ژنوساید یا کشتار دست جمعی رخ می‌دهد این درجه یا عوامل کنترل متفاوت خواهد بود. در بحث این مقاله که حقوق مخاصمات مسلحانه بین این دو کشور «اوکراین و روسیه» است. طبق نظر اینجانب مصداق بارز آن جرم تجاوز نظامی کشور روسیه به خاک کشور اوکراین و دخالت روس‌ها در امور داخلی کشور اوکراین است و هم‌چنین در دو شهر از این کشور که مصداق بارز نسل‌کشی می‌باشد و هم‌چنین رأی دیوان بین‌المللی دادگستری که با صدور دستور موقت برای اتمام نسل‌کشی و هم‌چنین جنایت تجاوز صادر شده است.

«به امید جهانی عاری از هرگونه جنگ و ظلم و ستم و سرشار صلح و آرامش برای تمامی نسل‌های بشر»

منابع و مآخذ

الف) کتاب‌ها

- ابراهیم گل. علیرضا (۱۳۹۶): ترجمه متن و شرح مواد کمیسیون حقوق بین‌الملل. تهران. شهر دانش. چاپ دهم.
- بروان. کلیم (۱۳۸۶): روسیه. ترجمه مهسا خلیلی. تهران. ققنوس.
- پور بافرانی. حسن (۱۳۹۹): حقوق جزای بین‌الملل. تهران. انتشارات جنگل. چاپ سیزدهم.
- ملکی زاده. امیر حسین (۱۳۹۷): دفاع مشروع در رویه دیوان بین‌المللی دادگستری با تأکید بر قضیه سکوها‌های نفتی. تهران. انتشارات مجد. چاپ اول.
- ملکی زاده. امیر حسین (۱۳۹۷): مسئولیت بین‌المللی در رویه دیوان بین‌المللی دادگستری "قابلیت انتساب". تهران. انتشارات مجد. چاپ اول.
- دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی "فدراسیون روسیه" (۱۳۸۸). تهران. مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- ضیائی بیگدلی. محمد رضا (۱۴۰۰). "حقوق بین‌الملل عمومی" تهران. انتشارات گنج دانش. چاپ هفتاد و یکم.
- شریعت باقری. محمد جواد. اسناد اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری. تهران.
- شاپوری. مهدی (۱۳۹۳): بحران اوکراین دلایل و پیامدها چشم اندازها. تهران. پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- شیرازی. حبیب الله: بررسی رویکرد سیاست‌های خارجه روسیه و ویژه مسایل امنیتی روسیه. تهران. مؤسسه ابرار معاصر
- فرهنگ حقوق بین‌الملل مخاصمات (۱۳۸۳): پیتر وری. مترجم: سیامک کرم زاده و کتایون حسین نژاد. تهران. نشر سر سم.

- کتاب سبز اوکراین (۱۳۸۳): مجموعه مباحث کشورها و سازمان‌های بین‌المللی. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- کوالایی. الهه (۱۳۹۲): سیاست‌ها و حکومت‌ها در فدراسیون روسیه. چاپ سوم. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
- کوالایی. الهه (۱۳۸۵): سیاست‌ها و حکومت‌ها در فدراسیون روسیه. تهران: وزارت امور خارجه.

ب) مقالات

- کوالایی. الهه. (۱۳۷۳) روسیه به کجا میرود. پایگاه خبری آفتاب:
<http://aftabnews.ir/vdcawn۰۰۴۹nm۰۱۵kk۴.html>
- ملکی. عباس ۱۳۸۷. سند چشم‌انداز روابط خارجی. باشگاه اندیشه:
<http://www.bashgah.net/fa/content/show/۲۰۱۰۰>
- فلاح. رحمت الله ۱۳۹۳ قواعد حاکم بر پارادایم منازعه اوکراین. خبرگزاری فارس:
<http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=۱۳۹۳۱۲۱۰۰۰۱۰۳۴>

ج) منابع انگلیسی

- B.golomov.alexander.lytvynenko.oleksander”۲۰۱۲”.aghost in the mirror: Russian sost powerin Ukraine. chathamhouse briefing paper. februaryavailable at:
- <http://www.chathamhouse.org/site/default/fies/puplic/research/russia/۲۰and۲۰eurasia/۰۱۱۲bp-bogomolov-lytvynenko.pdf>
- statute of the international criminal tribunal for the former Yugoslavia :www.legal.un.org
- treaties states parties and commentaries Geneva convention on civilians ۱۹۴۹:www.ihl-databases.icrc.org

